

Nikoleta Puchá

ZLEPŠENIE INKASNEJ ČINNOSTI PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA¹

Abstract: *In the contemporary period of world economic crisis sellers are forced to grant buyers also extended maturity of payables. The estimate of the credit risk and collection activity are performed by individual firms themselves, or via outsourcing services. Potential extortion of these receivables depends on various facts. In business and financial practice, draft is often used as a security instrument of business or financial relation. In case of default on commitment creditors are able to satisfy their receivables to debtors faster by means of the draft and on the basis of the proposal to issue compulsory payment order in the form of draft within an accelerated legislative procedure. At present, on the basis of the legislation of the Slovak Republic in force the draft may exist only in a paper form. Since electronisation affects all the areas of economic and financial life, the author believes that the benefits offered by the electronic form of draft will have to be re-assessed. In this way, circulation of capital would increase, and handling both business and financial cases would be simplified and faster. Risks, in terms of essential elements related to draft would be completely eliminated, and the effects could be observed across the entire business spectrum.*

Key words: *promissory note, electronisation, business relationship, register for electronic promissory notes.*

JEL: D 81, G 20, P 34

Úvod

Zmenka ako abstraktný² cenný papier je v slovenskom právnom systéme charakterizovaná vo všeobecnej norme upravujúcej cenné papiere. Ide o zákon NR SR

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu KEGA 3/5208/07 „Virtuálne laboratórium pre projektovanie demontážnych systémov“.

² Zmenka ako abstraktný cenný papier sa odľučuje od pôvodného civilnoprávneho vzťahu, na základe ktorého vznikla a existuje samostatne. Abstraktnosť zmenky je daná jej prevoditeľnosťou. Pri prevode zmenky sa nevstupuje do práv predchádzajúceho majiteľa zmenky, ale je to samostatné originálne nadobudnutie práv zo zmenky.

o cenných papieroch a investičných službách č. 566/2001 Z. z. a nasl. Všeobecná právna úprava sa obmedzuje na skutočnosť uvedenia zmenky v nomenklatúre cenných papierov. V ostatných súvislostiach sa odkazuje na osobitnú právnu úpravu v zmysle zmenkového a šekového zákona. Tento vychádza zo Ženevských konvencií z roku 1930 o tzv. jednotnom zmenkovom a šekovom práve (Convention portant uniforma sur les Letters de Change et Billets a Ordre et Protocole). [1], [5]

Zmenkový a šekový zákon č. 191/1950 Zb. sa člení na tri samostatné časti, z ktorých zmenku upravuje prvá a tretia časť. Tento zákon je potrebné dopĺňať Obchodným zákonníkom č. 513/1991 Zb. v znení noviel, Občianskym zákonníkom č. 47/1992 Z. z. v znení noviel a Občianskym súdnym poriadkom č. 38/1995 Z. z. v znení noviel, ako aj inými právnymi predpismi. [2]

Podstata teórie a termínu „zmenky“ je obsiahnutá vo viacerých vedeckých prácach domácich aj zahraničných autorov. Napríklad J. Sipko [3] konštatuje, že zmenka je jedným z dôležitých platobných a úverových dokumentov v bežnej slovenskej bankovej praxi. R. Vokorokosová [2] sa okrem iného zamýšľa aj nad prípadnou elektronizáciou zmenky s konštatovaním výhod. G. Puig [8] popísal elektronickú podobu zmenky na základe anglosaského práva, v súlade s Austrálskou legislatívou. J. Dědič [6] zdôrazňuje, že „zmenkové obchody sú náročné na znalosť, a preto mnohí pri nich robia chyby, iní zo strachu pred chybami so zmenkami radšej vôbec nechcú pracovať a ďalší, naopak, využívajú neznalosť iných vo svoj prospech. Zmenky majú veľmi veľké výhody, ale i nezanedbateľné riziká“. Pritom zmenka je jedným zo zabezpečení, ktoré s obľubou používajú napríklad banky pri poskytovaní úverov. Význam zmeniek vidím v tom, že sú bezhotovostným platobným nástrojom i nástrojom úveru. Pomáhajú riešiť dočasnú platobnú neschopnosť.

V súčasnosti, keď elektornizácia zasahuje do všetkých oblastí, navrhujem elektronickú vlastnú zmenku. V súvislosti so ženevskými konvenciami uvažujem o legislatívnej stránke procesu premeny listiny zmenky na elektronický dokument (textový dokument vo forme počítačového súboru). V príspevku definujem zmenku na elektronickom základe. Domnievam sa, že obchodné spoločnosti pri jednoduchých i zložitejších zmenkových transakciách využívajú odborníkov (napr. právnikov), čím sa zmenkové obchody značne predražujú, resp. v malých i stredných podnikoch zmenku ako právny inštitút spojený s obchodnou činnosťou nevyužívajú kvôli jej zložitosti vôbec.

Vlastná elektronická zmenka by mala preddefinované podstatné náležitosti. Riziká z pohľadu podstatných náležitostí zmenky by boli úplne eliminované. Navrhujem inštitúciu Registra elektronických zmeniek (ďalej REZ), ktorý by plnil úlohu „garanta“ zmenkových operácií. Vyššie uvedeným spôsobom by zmenku dokázal bez rizika vystaviť každý klient REZ. Možno predpokladať, že s popísaným návrhom, ktorý dáva zmenku do elektronickej podoby ako garanciu zaplata, sa bude v obchodnoprávných vzťahoch využívať čoraz častejšie. Prijatím elektronickej zmenky do podnikateľského prostredia by sa zvýšil obeh kapitálu, zjednodušilo a zrýchliło by sa zabezpečenie obchodného i finančného prípadu.

Návrh elektronickej zmenky

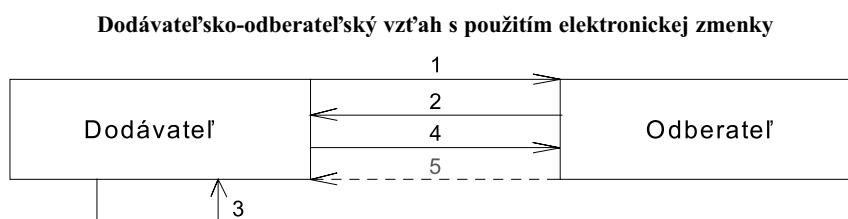
Je potrebné zdôrazniť, že zmenkovo-šekový zákon sa nemenil od roku 1950. Ak by sa uskutočnila jeho novelizácia, je potrebné zrovnoprávniť listinu, cenný papier s elektronickým dokumentom. Následne sa musia upraviť ustanovenia, ktoré sú naviazané na listinu tak, aby vyhovovali elektronickému prostrediu v súlade s právnyim prostredím SR.

V tomto príspevku sa venujem návrhu vlastnej fixnej elektronickej zmenky.

Úplná elektronizácia zmenky nastane v okamihu, keď bezpodmienečný písomný záväzok dlžníka zaplatiť sumu uvedenú na zmenke a nepochybné právo majiteľa zmenky na túto úhradu nezávisí od zmeny nosiča tejto hodnoty (informácie). Podstatou elektronickej zmenky je zmena ich vyjadrenia z papierovej podoby do elektronickej. Elektronickej zmenka predstavuje záznam v pamäťovom médiu, z ktorého musí byť možné presné doplnenie a vyčítanie podstatných náležitostí zmenky. Ak by na zmenke chýbali, išlo by o neplatnú elektronickej zmenku tak, ako to je v prípade papierovej zmenky.

Dodávateľsko-odberateľský vzťah uskutočnený elektronickej zmenkou

Obr. č. 1

1. Dodanie tovaru, kde sa zmluvní partneri dohodnú, že platba prebehne prostredníctvom vlastnej elektronickej zmenky.

2. Odberateľ vystaví vlastnú elektronickej zmenku s podstatnými náležitosťami a podpíše ju zaručeným elektronickej podpisom v súlade so zákonom NR SR o elektronickej podpise a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 215/2002 Z. z v znení noviel.

3. Dodávateľ uloží zmenku vo formáte počítačového súboru, napr. WORD, PDF.

4. V čase splatnosti dodávateľ elektronickej predloží zmenku odberateľovi.

5. Odberateľ uhradza svoj záväzok prostredníctvom služieb elektronickej bankovníctva, napr. Internet bankingu.

Problém je v tom, že nevieme elektronickej uskutočniť znehodnotenie zmenky po vyplatení záväzku tak ako je to pri listinnej – papierovej zmenke.

Pri elektronickej zmenke, ktorá by mala byť vyjadrená napríklad ako súbor na pevnom disku osobného počítača, je skopírovanie zmenky veľmi jednoduché. Výsledok kopírovania navyše nie je možné odlišiť od originálu, čiže elektronickej zmenka

by mohla byť použitá (zneužitá) aj viackrát. Skopírovanie zmenky nie je znemožnené ani so zaručeným elektronickým podpisom. Týmto je zabezpečená len pravosť zmenky. Skopírovaná elektronická zmenka je z tohto pohľadu pravá. Možnosť zneužitia elektronickej zmenky je možná vzhľadom na to, že sa kopíruje celý záznam.

Z bezpečnostných dôvodov je podľa môjho názoru potrebné ustanoviť už spomínanú špeciálnu inštitúciu – správcu elektronických zmeniek, tzv. register elektronických zmeniek³ (REZ), ktorý by zodpovedal za operácie s elektronickými zmenkami.

Je možné, že by sa to dalo softvérovo uskutočniť aj bez REZ, avšak vzhľadom na bezpečnosť v elektronickom prostredí volím túto možnosť.

Register elektronických zmeniek by sa zaradil napr. pod správu Obchodného registra⁴ vzhľadom na to, že v súčasnosti sa dajú návrhy na zápis, resp. na zmenu údajov podávať s použitím zaručeného elektronického podpisu. Je to v súlade s právnym prostredím Slovenskej republiky.

Úloha registra elektronických zmeniek by bola navrhnutá tak, aby bol celý proces zautomatizovaný a bezpečný.

K základným požiadavkám na register elektronických zmeniek patria tieto garancie:

- zaevidovanie klientov,
- zmluvný vzťah REZ s klientmi podložený zaručeným elektronickým podpisom (v zmluvách by bola osobitne zaistená bezpečnosť, zodpovednosť, platobný styk a poplatok za služby REZ),
- *štandardy pre elektronicke zmenky s predformátovanými podstatnými náležitosťami*,
- nemožnosť skopírovania elektronických zmeniek – evidencia dlžníkov a veriteľov zo zmeniek,
- vykonávanie zmien pri obchodovaní s elektronickými zmenkami (predaj zmenky pred splatnosťou – eskont zmenky a pod.),
- zúčtovanie zmeniek medzi jednotlivými partnermi zmenkového vzťahu (REZ by mohol mať svoj účet v komerčnej banke, dlžníci by posielali platby z vyplývajúcich záväzkov na účet REZ a tento by následne zúčtoval finančné prostriedky v prospech účtu beneficianta),
- výmaz splatených zmeniek (po zaplatení celkovej nominálnej hodnoty zmenkovej sumy).

³ REZ by pomohol podnikateľskému prostrediu v tom, že „čestní“ odberatelia by nemali problém obchodný vzťah uskutočniť, resp. zabezpečiť prostredníctvom vlastnej elektronickej zmenky. Dodávatelia by už na začiatku vzťahu mali možnosť lepšie „spoznať“ svojich odberateľov. Domnievam sa, že trh by sa mohol vyčistiť od špekulantov v úlohe odberateľov.

⁴ Počiatočné aj transakčné náklady (správa REZ) s navrhovanou investíciou by mohol znášať Obchodný register, ktorý legislatívne patrí Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky. Zlepšenie inkasnej činnosti, spojené s REZ, bude priaznivo vplyvať aj na konkurencieschopnosť krajiny a pomôže všetkým bankovým i nebankovým subjektom.

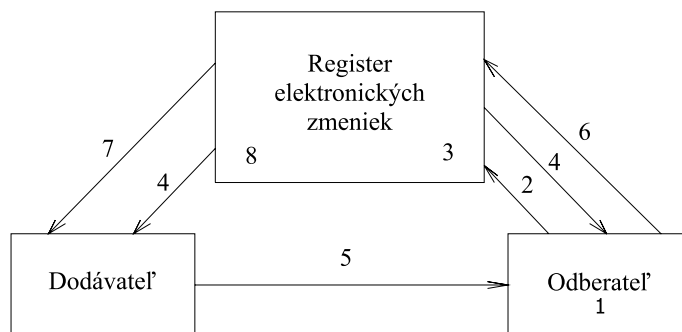
Systém REZ je navrhnutý na ochranu dodávateľa. Všeobecne sa medzi dodávateľom a odberateľom v obchodnom vzťahu uzatvára napr. kúpna, mandátna zmluva, zmluva o dielo a i. *Hodnota, ktorá by bola uvedená na zmenke, by vznikla na základe dohody obchodných (zmluvných) strán.* Mohlo by ísť o sumu, ktorá je explicitne určená vo vyššie spomínaných zmluvách, alebo o nižšiu cenu (napr. vykrytie nevyhnutných nákladov dodávateľa). REZ by nezodpovedal za prípadné reklamácie, ktoré by v obchodnom vzťahu vznikli. Reklamácie v súvislosti s dodávkou a kvalitou by sa riešili súdnou cestou, resp. alternatívnymi riešeniami sporov (mediáciou).

Použitie elektronickej zmenky (vlastnej) v dodávateľsko-odberateľskom vzťahu (príklad)

Použitie elektronickej zmenky v dodávateľsko-odberateľskom vzťahu po zaevidovaní a uzavretí zmluvy klientov s REZ predpokladá tieto kroky:

Obr. č. 2

**Dodávateľsko-odberateľský vzťah
s použitím elektronickej zmenky v súvislosti s REZ**

1. Odberateľ vystaví vlastnú zmenku (štandard) v prospech dodávateľa a podpíše ju zaručeným elektronickým podpisom.
2. Odberateľ elektroniccky odošle vystavenú zmenku do registra elektronických zmeniek.
3. Register elektronických zmeniek zaeviduje elektronicnú zmenku (vyznačené priamo v registri elektronických zmeniek).
4. Register elektronických zmeniek pomocou elektronickej výmeny údajov oznámi dodávateľovi (remitentovi) a odberateľovi zaevidovanie predmetnej zmenky.
5. Dodávateľ zabezpečí dodanie tovaru na základe kúpnej zmluvy, spotrebiteľskej, resp. inej zmluvy.
6. V čase splatnosti zmenky odberateľ elektroniccky uhradza záväzok vyplývajúci zo zmenky v prospech účtu REZ.
7. REZ zároveň zabezpečí zúčtovanie zmenky v prospech účtu dodávateľa.
8. Po celkovom zúčtovaní REZ vymaže konkrétnu zmenku z evidencie [4].

V prípade nevyplatenia zmenkovej sumy dlžníkom REZ odošle nevybavenú elektronickú zmenku na súd. O jej pravosti nemožno pochybovať, keďže *REZ prijme iba perfektnú zmenku bez akýchkoľvek nedostatkov*. Zodpovednosť poniesie REZ. Súd vydá na návrh REZ v skrátrenom konaní, bez nariadenia pojednávania, zmenkový platobný rozkaz, v ktorom odporcovi uloží, aby do 3 dní zaplatil požadovanú sumu a trovy konania bez možnosti podať zmenkový odpor. Právoplatný zmenkovo-platobný rozkaz je exekučne vykonateľný. [5], [7] Dodávateľ sa vo veľmi krátkom čase môže dostať k finančným prostriedkom, ktoré by mu mali plynúť z dodávateľsko-odberateľského vzťahu. Exekútor bude mať možnosť realizovať exekúciu v plnom rozsahu.

Význam elektronických zmienek pre obchodné spoločnosti spočíva najmä v zrýchlení komunikácie, v zlepšení obchodných vzťahov, vo flexibilitate, v zjednodušení platobného zúčtovania. [2] Najdôležitejšie je však to, že ak by boli obchody zabezpečené aj elektronickou zmenkou v navrhovanom podaní, zefektívnila by sa možnosť vymáhania pohľadávok. Závazky uzatvárané pomocou elektronickej zmenky by mohli byť vyplatené rýchlejšie, čím by sa dodávatelia nedostávali do platobnej neschopnosti, resp. druhotnej platobnej neschopnosti. Z pohľadu podnikateľského prostredia by v prípade použitia elektronickej zmenky bolo možné čiastočne odstrániť platobnú nevôľu a platobnú neschopnosť plynúcu z dodávateľsko-odberateľských vzťahov. Elektronickej zmenke a efektívnosti REZ by bolo potrebné venovať osvetu v celom podnikateľskom prostredí.

Na záver je potrebné podotknúť, že zmenkové a šekové právo je jediným unifikovaným právom v Európe (výnimku tvorí Veľká Británia). Vzhľadom na to vidím perspektívu elektronickej zmenky aj v medzinárodných súradniciach.

Literatúra

- [1] ŠKRINÁR, A. a kol.: *Aktuálne vzorové zmluvy pre obchodný styk*. Bratislava: Verlag Dashöfer, 2003.
- [2] VOKOROKOSOVÁ, R.: Právna úprava šekov, zmienek a ich exploatacia na báze EDI v obchodnom a platobnom styku Slovenska. In: *Ekonomický časopis*, č. 6/2004.
- [3] SIPKO, J.: *Medzinárodný platobný styk*. Bratislava: ELITA, 2000.
- [4] PUCHÁ, N.: *Alternatívy financovania obchodných operácií v novom podnikateľskom prostredí*, dizertačná práca, Košice: TU, 2008.
- [5] Občiansky súdny poriadok. Bratislava: Edícia iuricia, 2007.
- [6] MORČANOVÁ, J. – DĚDIČ, J.: Zákon č. 191/1950 Zb. Zmenkový a šekový, Žilina: Poradca podnikateľa, 2001.
- [7] TOMAŠOVIČ, M.: *Exekučný poriadok s komentárom*. Žilina: Poradca podnikateľa, 2007.
- [8] PUIG, G.: *Electronic bills of Exchange and promissory notes in Australia* [online], URL:http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v7n3/puig73b_text.html